

Základní škola sv. Voršily v Olomouci
Aksamitova 6, 772 00 Olomouc

Znakový jazyk

Závěrečná práce

Autor: Jana Kvapilová

Třída: IX

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Švestková

Olomouc 2013

OBSAH

ÚVOD	3
KAPITOLA I – Znakový jazyk	4
1 Co je to ZJ	4
2 Historie ZJ	4
2.1 Historie znakového jazyka ve světě	4
2.2 Historie českého znakového jazyka	5
3 Druhy znakového jazyka	5
4 O znakovém jazyce	6
3.1 Dělení znaků ve ZJ	7
3.2 Podmínky znakového jazyka jako plnohodnotného jazyka	7
KAPITOLA II – Tlumočení znakového jazyka	8
1 Druhy tlumočení	8
2 Tlumočník ZJ	8
3 Tlumočnické organizace	9
KAPITOLA III - Slavné neslyšící osobnosti z historie	11
1 Helena Kellerová	11
2 Další slavné osobnosti	11
ZÁVĚR	13
POUŽITÁ LITERATURA	14
RESUMÉ	15

ÚVOD

V České republice je zhruba půl miliónu neslyšících, ale i přesto většina lidí o jejich problémech neví. A přitom ke komunikaci s neslyšícím stačí pár jednoduchých pravidel. Upozornit neslyšícího třeba dotekem, než na něj promluvíte, mluvit pomalu a dobře artikulovat, ale zase to nepřehánět, používat jednoduchá slova a ověřit si, jestli vám neslyšící rozuměl. Stačí tak málo a přesto se mnoho lidí kontaktu s neslyšícím vyhýbá.

Neslyšící mají ale i svůj vlastní plnohodnotný jazyk. Má svá gramatická pravidla a slovní zásobu a pro většinu neslyšících je to jazyk mateřský. V České republice znakový jazyk užívá 7000 až 10 000 neslyšících a já jsem vám ho touto prací chtěla trochu více přiblížit.

Toto téma jsem si vybrala, protože jsem se chtěla dozvědět více o znakové řeči a taky mě velmi zaujal příběh Heleny Kellerové, kde se setkáváme se světem neslyšících.

KAPITOLA I – Znakový jazyk

1 Co je to znakový jazyk

Znakový jazyk je vizuálně-motorický komunikační systém s vlastním lexikonem a gramatikou, který není odvozen z jazyka mluveného. Zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči, považuje český znakový jazyk za základní dorozumívací prostředek neslyšících v České republice. Je definován jako: přirozený jazyk a plnohodnotný komunikační systém tvořený vizuálně pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Znakový jazyk je jako primární komunikační médium užíván v případě, že je mu přiznán status přirozeného a zároveň i mateřského jazyka. Znamená to, že je používán neslyšícími vyrůstajícími v neslyšícím prostředí, kteří se ho jako první jazyk učí přirozeným procesem souvisejícím s vývojem jejich mozku.

Znakový jazyk je tvořen systémem dohodnutých znaků. Je to jazyk dialogický, jenž nemá svou psanou podobu.

2 Historie znakového jazyka

Nejstarší zmínka o sluchovém postižení pochází již z r. 400 před naším letopočtem, když Aristoteles prohlásil, že osoba hluchá je nevzdělavatelná. To ale v dnešní době již není pravda.

Je důležité, že neslyšící v každé zemi mají svůj vlastní jazyk, tudíž byl i vývoj znakového jazyka rozdílný.

2.1 Historie znakového jazyka ve světě

Znaková řeč se postupně vyvíjela ze znaků, odezírání a prstové abecedy a první zmínka o prstové abecedě byla již od anglosaského mnicha Beda Venerabilima, který žil v letech 672-735 po Kristu. Postupem času se vědomosti o prstové abecedě předávaly dál a dál. Přes mnicha Bonaventura (1221-1274), španělského mnicha Melchora de Yebra (1526-1586) až k prvnímu učiteli neslyšících Španělu Pedru de León, který prstovou abecedu spolu se znaky a psaním použil pro výuku svých 12 neslyšících žáků. Potvrdil, že i neslyšící dokážou číst, psát, myslet a dokonce mluvit. Tyto metody k výuce neslyšících se předávaly dál z učitele na učitele a ti je postupem času měnili a zlepšovali. O technice výuky neslyšících dětí vznikalo taky mnoho sporů. Nakonec se ale z toho všeho vyvinul znakový jazyk a ten je dnes uznávaný jako plnohodnotný jazyk.

2.2 Historie českého znakového jazyka

Český znakový jazyk se vyvíjel zejména v centrech, kde se setkávali neslyšící - ve školách pro sluchově postižené. Mezi nejstarší školská zařízení pro neslyšící patří škola v Praze na Smíchově (od r. 1786 do dnes). Český znakový jazyk nezanikl i přesto, že bylo jeho používání při vyučování většinou zakázáno. Poslední desetiletí bylo pro Českou republiku v mnoha ohledech přelomové a lidé se začali více zajímat o sluchově postižené. Hluchotu postupně přestali považovat za "postižení" a začali se učit respektovat kulturní a jazykovou jinakost neslyšících. Snaží se zlepšit vzájemné dorozumívání mezi sluchově postiženým a zdravým člověkem. V roce 1918 byl přijat zákon o znakové řeči, který zaručuje neslyšícím právo na používání znakové řeči (znakového jazyka a znakované češtiny), vzdělávání s využitím znakové řeči a výuku znakové řeči.

3 Druhy znakového jazyka

Národní znakový jazyk je přirozený jazyk pro neslyšící na určitém území.

Znakovaný národní jazyk je spojení mluveného národního jazyka a znakového národního jazyka (gramatika z mluveného jazyka a lexikální zásoba ze znakového jazyka). Je to uměle vytvořený komunikační systém a není plnohodnotným přirozeným jazykem.

Pidgin je komunikační systém vzniklý smícháním dvou rozdílných jazyků. Je to uměle vytvořený komunikační systém.

Kreolština je úřední jazyk vzniklý smícháním dvou rozdílných jazyků (mluvený jazyk a znakový jazyk)

Dětský znakový jazyk samostatným jazykem, ale vývojovou etapou českého znakového jazyka. Má omezenou slovní zásobu a není tak motoricky náročný.

Gestuno je uměle vytvořený komunikační systém. Má stejný význam jako esperanto.

4 O znakovém jazyce

Nejmenší jednotkou znakového jazyka je znak. Znak dělíme na:

- Manuální složku, která je reprezentovaná místem, kde se znak ukazuje, tvarem ruky, kterou je znak tvořen, orientací ruky a pohybem znakující ruky nebo rukou.
- Nemanuální složku, kterou tvoří především mimika a gestikulace doplněné dalšími neverbálními prostředky

Obě tyto složky při komunikaci používáme současně.

Znakový jazyk má čtyři základní složky:

- Verbálně-nevokální složka - používáme jen znaky (bez hlasu)
- Neverbálně-nevokální složka - používáme mimiku (podílí se na gramatice znakového jazyka)
- Neverbálně-vokální složka - používáme citoslovce, smích a vyjadřujeme emoce
- Manuální a nemanuální znakové faktory - používáme znaky i mimiku a

doprovodné pohyby

4.1 Dělení znaků ve ZJ

Ukazovací (deiktické) jsou jednoduché a je jich málo. Pomocí nich můžeme komunikovat o věcech, které jsou kolem nás

Napodobovací (ikonické) napodobují vlastnosti předmětů (auto-jet, oči-dívat se)

Průhledné (transparentní) napodobují dané slovo. Člověk hned ví, co to je (brýle, klobouk, stůl)

Průsvitné (transnucidentní) musíme znát přesný význam znaku. Nejdou odvodit (modrá, vzduch, plast)

Symbolické (arbitrární) nemají žádnou spojitost mezi tím, co jsou a jak vypadají.

Specifické znaky, ke kterým v češtině nemáme paralelu. Mají obecný význam, který se mění podle konkrétního použití v konkrétní větě. Drobné a nepatrné znaky.

4.2 Podmínky znakového jazyka jako plnohodnotného jazyka

Jsou to podmínky, které musí jazyk splňovat, aby se stal jazykem:

- historičnost (vyvíjí se paralelně s vývojem společnosti i jedince)
- dvojí členění (jednotky jazyka, které nesou význam (morfémy) můžeme rozdělit na menší jednotky (fonémy), které mohou význam rozlišit), produktivnost (existuje omezené množství fonémů, z kterých můžeme vytvářet nekonečné množství výpovědí)
- svébytnost (můžeme sdělovat to, co je, bylo, bude, bylo by atd.)
- znakovost (jazyk je systém znaků)
- systémovost (jazyk je celek s jasně definovanými vnitřními vztahy mezi jednotkami).

KAPITOLA 2- Tlumočení znakového jazyka

Tlumočení je ústní převod sdělení z jednoho jazyka do druhého při projevu nebo při rozhovoru (ústní převod, živý, orální projev). Jazyk, z něhož probíhá tento převod sdělení (zdrojový jazyk), i ten, do něhož je sdělení tlumočeno (cílový jazyk), může být mluvený nebo znakový.

1 Druhy tlumočení znakového jazyka

Simultánní= současné, tlumočnick mlví současně s řečníkem

- dochází ke zpoždění 2 – 4 s (v jednu chvíli musí zvládat 3 činnosti zaráz, je to velice náročné) – lidský mozek je schopen dělat 3 činnosti zaráz, pokud mají stejný obsah, vydrží to však max. 30 min.

- tlumočnick tlumočí současně, kdy mlví řečník (zapojení motorického i řečového centra najednou)

Konsekutivní = následné, řečník se střídá s tlumočnickem

- méně náročné na aktuální výkon, vyšší nárok na paměť

- používají tzv. tlumočnickou notaci – vypíší si klíčová slova (tlumočení s tlumočnickým zápisem)

-dělí se na: - individuální (jiný tlumočnick by jim plně nerozuměl)

- částečně tradiční (tlumočnicki používají podobné symboly a vycházejí ze stejných principů)

Každá situace vyžaduje určitý typ tlumočení. Můžeme také kombinovat oba typy.

2 Tlumočnick ZJ

Tlumočnick často tlumočí nejen mezi jazyky, ale i mezi kulturami a může

klientům pomáhat v orientaci v cizím prostředí. Měl by dobře znát svět neslyšících.

Je velký rozdíl mezi tlumočením a asistentstvím, každý neslyšící člověk potřebuje tlumočnicka ke komunikaci s okolím. Tlumočení znakové řeči je legislativně zajištěno zákonem o sociálních službách (108/2006 Sb.) Při rozhovoru nesmí tlumočnicka do komunikace nijak zasahovat, nic přidávat, odebírat a pozměňovat. Musí znát dokonale oba jazyky a musí znát uživatele jazyka

Komunikativní trojúhelník:

Vysílatel -----Tlumočnicka (přijme, převede a vytvoří text č. 2 a vyšle -----Příjemce

* Pokud neslyšící mluví jiným jazykem, nebo je hluchoslepý, přidá se do trojúhelníku další osoba, která přeloží od tlumočnicka informace konečnému příjemci.

Fáze tlumočení

1. Recepce - tlumočnicka vnímá sdělení v původním jazyce, přijímá informace, vstřebává je
2. Translace - tlumočnicka si v jazykovém a řečovém centru mozku přeloží informace, fáze překladu
3. Reprodukce - tlumočnicka informaci reprodukuje v určitém jazyce, vypustí ji ven

3 Tlumočnické organizace

V dnešní době existuje mnoho organizací, které se snaží usnadnit pomoc neslyšícím. A tady je pár z nich:

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, Certifikační vzdělávací program (CVP), Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka (ČSTZJ), Národní rada tlumočnicků znakového jazyka (NRTZJ), Organizace tlumočnicků

znakového jazyka (OTZJ), Světová asociace tlumočnicků znakového jazyka,
Evropské fórum tlumočnicků znakového jazyka

KAPITOLA 3- Slavné neslyšící osobnosti z historie

1 Helena Kellerová

Helena Kellerová byla americká hluchoslepá básnířka a spisovatelka, která bezesporu patří mezi nejvýznamnější osobnosti 20. století.

Narodila se 27. Června 1880 jako zdravé dítě, ale před 2. Rokem ztratila zrak i sluch. Malé Heleně přidělili lektorku, Anne Sullivan. Anne se ji snažila naučit prstovou abecedu. Příliš se jí nedařilo až do dne, kdy Helen přivedla k zahradní pumpě. Na jednu ruku jí pustila proud vody, na druhé jí prstovou abecedou stále

dokola hláskovala slovo voda. Když Helen pochopila, podnítilo to v ní obrovský zájem poznávat okolní svět. Chtěla po Anne, aby jí do ruky hláskovala názvy všeho, čeho se dotkla. A během několika hodin se tak Helen naučila prvních třicet slov svého života. Díky Anne se Helen také naučila mluvit. Díky jejímu velkému obdivovateli Marku Twainovi se jí podařilo vystudovat Radcliffovu univerzitu a stala se tak 1. první osobností v dějinách, která s takovým smyslovým postižením vystudovala univerzitu. Z Helen se během několika let stala celosvětově uznávaná spisovatelka. Za svůj život napsala 12 knih. První z nich s názvem Příběh mého života, ve které popisuje svíje dětství. 1. Června 1968 Helena Kellerová umírá.

2 Další slavné osobnosti

K.E.Ciolkovskij - otec kosmonautiky. Odvodil rovnice pro raketové motory. Ohluchl v 10 letech.

J.W.Cornforth - Nositel Nobelovy ceny za chemii v r. 1975, ohluchl v

mládí.

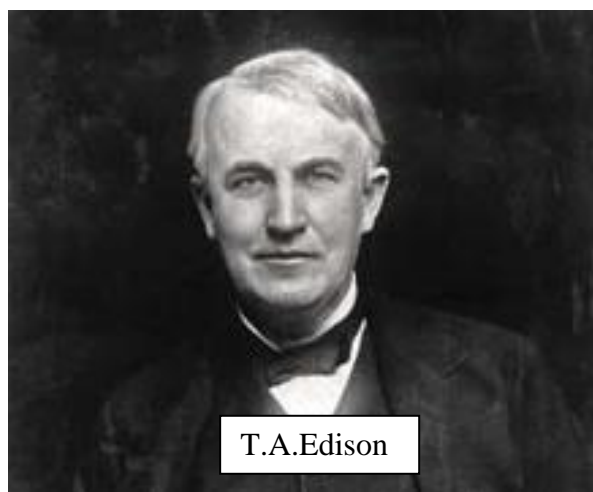
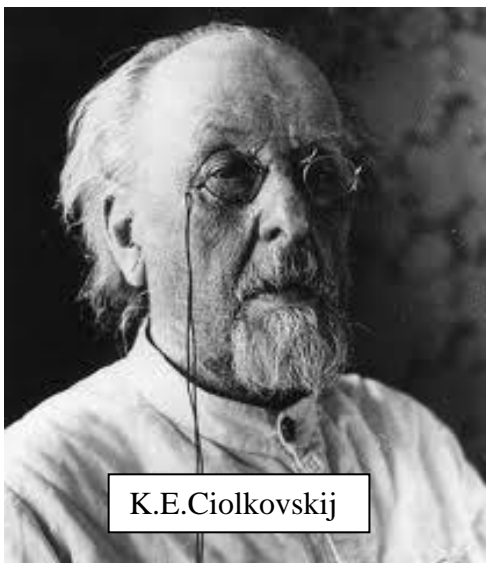
T.A.Edison - vynálezce žárovky a fonografu.V 15letech těžce nedoslýchavý.

M.Guthová, M.Kopecká, Mabi Urbanová - české tanečnice.Neslyšící od narození.

M.Matlin, E.Laboritová - neslyšící herečky.

B.Masník - animátor, zakladatel studia na Barandově "Bratři v triku".
Ohluchl v dětství.

B.Smetana - autor opery prodaná nevěsta, Libuše atd. ohluchl nejprve na pravé ucho a ze dne na den i na druhé.

ZÁVĚR

Znakový jazyk je plnohodnotný komunikační systém, kterým se dorozumívají neslyšící. Každý národ má rozdílnou znakovou řeč s vlastní gramatikou a slovní zásobou. V České republice se znakový jazyk začal rozvíjet kolem roku 1780 ve školách pro sluchově postižené.

Myslím, že jsem se díky této práci dozvěděla více o znakovém jazyce. O jeho pravidlech, používání a i o tlumočení znakového jazyka. Taky se mi podařilo nahlédnout více do světa neslyšících.

Zpracovávání témata bylo obtížné a často jsem se setkávala s nedostatkem informací na internetu. Toto téma mě ale velmi bavilo a myslím, že se mi ho podařilo výstižně zpracovat.

Chtěla bych také poděkovat paní učitelce Mgr. Lucii Švestkové za odbornou pomoc při vypracování této práce a za svůj čas, který mi poskytla.

POUŽITÁ LITERATURA

- www.ruce.cz
- www.helpnet.cz/sluchove-postizeni
- www.neslysici.cz/diskuze
- <http://cs.wikipedia.org/>
- C:\Documents and Settings\uzivatel\Dokumenty\johanka\absolvenská práce\1. Surdopedie jako vedni obor.docx
- C:\Documents and Settings\uzivatel\Dokumenty\johanka\absolvenská práce\20. Znakovy jazyk.docx
- C:\Documents and Settings\uzivatel\Dokumenty\johanka\absolvenská práce\23. Tlumoceni ZJ.docx
- C:\Documents and Settings\uzivatel\Dokumenty\johanka\absolvenská práce\Souralova-Surdopedie_II.pdf

RESUMÉ

This is the work about sign language and sign language interpreting.

Sign language is language which the deaf people communicate. It is adequate communication system which has own grammar.

Sign language is different in each country such as English and French Czech.

There are also sign language interpreting, which helps communication between deaf and healthy-speaking people. Today is interpreting sign language at a level that we can interpret even music and theater. I chose this topic because I am very interested in problems of deaf people, and I wanted to learn more about communicating with deaf.